

Endurkoma sjúkdóms

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

Netfang:
johannhj@landspitali.is

TRYGGVI STEFÁNSSON LÆKNIR HRINGDI FYRIR nokkru síðan og óskaði eftir umfjöllun um **recurrence**, endurkomu sjúkdóms eða einkenna. Íðorðasafn lækna birtir enska nafnorðið **recurrence**, *upptekning*; og lýsingarorðin **recurrens** (L), *afturhvarfs-*; og **recurrent** (E), *1. ítrekaður. 2. afturhvarfs-*. Uppruni orðanna er rakinn til latnesku sagnarinnar **recurrere**, *að hlaupa aftur*. Læknisfræðiorðabók Dorlands gefur þýðingu á nafnorðinu **recurrence**, *endurkoma einkenna eftir hlé* (remission) og vísar í annað nafnorð, **relapse**, *endurkoma sjúkdóms eftir að hann virðist genginn yfir*. Íðorðasafn lækna hefur þar valið þýðinguna *bakslag*. *Endurkoma einkenna og teikna sjúkdóms sem virðist læknaður*. Aftur er uppruna að leita í latínu þar sem **lapsus** er *flótti, fall, galli eða villa*.

Enn eitt fræðiheitið er **recrudescence** sem Íðorðasafn lækna nefnir: *uppblossun. Ný elnun sjúkdóms sem virtist í afturbata*. Rífja má upp að sögnin **ad elna** merkir að aukast eða vaxa. Enn er uppruni fræðisins rakinn til latínu þar sem lýsingarorðið **crudus** merkir *hrár, grófur* eða *hrjúfur*. Heitið **recrudescence** mun fyrst og fremst hafa verið notað um sár sem opnuðust eða komu fram aftur. Þegar flett er upp í öðrum erlendum læknisfræðiorðabókum kemur í ljós að læknisfræðilegur merkingarmunur orðanna **recurrence**, **relapse** og **recrudescence** er að mestu horfinn. Æskilegt væri því að samræma þau í Íðorðasafninu einnig.

Undirritaður svaraði Tryggva þannig að **endurkoma** (einkenna eða sjúkdóms) væri það heiti sem hann helst vildi nota um **recurrence**. Íslenska samheitaorðabókin gefur samheitin *afturhvarf* og *afturkoma*, en þau hafa enga augljósa yfirburði. Til ítrekunar má nefna dæmi: **recurrent tumor** verður þá **endurkomið æxli** eða **endurkomuæxli** og **recurrent disease** verður **endurkominn sjúkdómur** eða **endurkomusjúkdómur**.

Sjúkraskrá

Í 137. pistli (Lbl 2001; 87: 843) var að beiðni Runólfs Pálssonar lyflæknis fjallað um íslenskt heiti á þeim hluta sjúkraskráupplýsinga sem læknar safna kerfisbundið við komu og innlögn sjúklings á sjúkrahöfnun. Runólfur vildi losna við slanguryrðið „*sjúrnall*“ sem oft er notað í samsetningunni „*ad taka sjúrnal*“ til að vísa í þessa fyrstu upplýsingasöfnun. Runólfur virtist í staðinn vilja nota heitið „*innlagnar-nóta*“, en undirritaður lagðist gegn því að tökuorðið „*nóta*“ fengi þennan virðulega sess og stakk upp á því að heitið **sjúkraskrá** mætti nota þarna í þrengri merkingu: *2. þær sjúkdóms- og heilbrigðisupplýsingar sem safnað er við innlögn á heilbrigðisstofnun eða við komu til heilbrigðisstarfsmanns*; auk hinnar hefð-

bundnu: *1. heildarsafn sjúkragagna ákveðins sjúklings, sem geymd eru hjá heilbrigðisstofnun eða sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsmanni*. Sá sem safnar upplýsingunum getur sagst vera „*ad safna í sjúkraskrá*“ án þess að misbjóða máltilfinningu annarra.

Komuskrá

Nýlega var á förnun vegi kastað fram þeirri tillögu við undirritaðan að fyrsti hluti sjúkraskrárinnar heiti **komuskrá**. Hugmynd hins ónefnda tillöguhöfundar var sú að komuskránni tilheyrðu: *innlagnarástæða og saga núverandi veikinda, fyrri heilsufarsaga, lýsing á líkamsskoðun og samantekt og fyrsta niðurstaða læknis*. Ekki er ástæða til annars en að taka tillögunni vel og biðja menn að taka hana til vandlegrar skoðunar. Í umræðunni kom einnig fram önnur tillaga: **innlagnarskrá**. Undirritaður hvatti þennan tillöguhöfund til að ráðast einnig í það verkefni að koma með tillögu að lipurri rammíslenskri samsetningu sem næði yfir þann algenga verknað sem á slangurmálinu nefnist „*ad taka sjúrnal af sjúklingi*“ eða „*ad sjúrnalisera sjúkling*“. Er ekki líka hugsanlegt að einhver annar orðhagur læknir sé búinn að leysa þrautina?

Exposure

Í 135. pistli (Lbl 2002; 87: 667) var rætt um fyrirbærið **exposure**, það að verða fyrir ytri áhrifum, oftast skaðvænlegum. Hugljómum hefur enn ekki orðið og óskað er eftir aðstoð. Til að koma mönnum af stað má benda á uppruna frá latnesku sögninni **exponere** sem hefur margar skráðar merkingar: *ad bera út, setja út, setja fram, setja upp á strönd, skilja eftir óvarinn, yfirgefa, gefa út, sýna, leggja til, útskýra*. Enska nafnorðið **exposure** er í læknisfræðilegu samhengi oftast notað til að gefa til kynna magn, tímallengd eða alvarleika ýmissa ytri áhrifa, til dæmis af smitverum, efnunum eða skaðlegum geislum. Rétt er að benda á að hér er enn eitt dæmið um mikla notkun nafnorða í ensku. Setninguna „*The patient was subjected to minimal radiation exposure*“ er ekki vandi að þýða á íslensku þannig að innihaldið skili sér fyllilega: „*Sjúklingurinn varð fyrir lágmarksgeislun*“. Glöggir menn sjá hins vegar að nafnorðið **exposure** hefur ekki verið þýtt sérstaklega og virðist ekki koma að sök. Engu að síður verðum við sennilega að eiga tiltækt samsvarandi íslenskt nafnorð. Íðorðasafn lækna birtir þýðingarnar: *1. afhjúpun, opnun. 2. berskjöldun. Það að láta verða fyrir áhrifum sem geta haft skaðvænleg áhrif, svo sem af miklum hita, kulda, geislun eða sóttkveikjum. 3. geislaskammtur*. Óskað er eftir hugmyndum og tillögum.